

Skolbibliotek för alla

Förslag från folkpartiet liberalerna i riksdagen

Juni 2008

Förslag

1. Krav på skolbibliotek införs i den nya skollagen

Skolbiblioteken är en viktig pedagogisk resurs för att uppfylla kunskapsmålen i svenska. Därför föreslås att frågan om skolbibliotek överförs från bibliotekslagen till skollagen.

2. Skolbibliotek som del i inspektionen

Elevernas tillgång till skolbibliotek ska uppmärksammas i den nya skolinspektion som regeringen inrättar 1 oktober 2008.

3. Investering i skolbiblioteken

Vi vill genomföra en investering i kvaliteten vid och öka tillgången till skolbibliotek i landets kommuner. Resurserna ska användas för att stimulera till utökade bokbestånd och för att säkerställa kompetensutveckling för skolbibliotekarier och lärare.

4. Lika villkor för fristående och kommunala skolor

Rätten till skolbibliotek bör omfatta alla landets elever, både de som går i kommunala skolor och i friskolor. För friskolor som är relativt små kan detta ske genom reglerade samarbetsavtal mellan skolan och exempelvis kommunens folkbibliotek eller en annan skola.

Inledning

En bättre skola med tydligare kunskapsfokus är avgörande för Sveriges framtid. Regeringen genomför betydliga satsningar för att ge alla elever goda kunskaper i svenska språket. Basfärdigheterna läsning, skrivning och räkning säkerställs bland annat genom att stärka lärarnas kompetens, införa lågstadielärare som är experter på att lära ut läsning och skrivning samt återinföra specialläraren. Nu pågår arbetet med en ny skollag inom utbildningsdepartementet. Detta kommer att innebära ett välkommet lyft för svensk skola. Vi vill med detta inspel uppmana regeringen att uppvärdera litteraturens betydelse för landets elever och lyfta fram nödvändigheten i att investera i skolbiblioteken.

Den senaste stora undersökningen visade att 450 000 av landets elever går i skolor som inte lever upp till kraven på ”god tillgång” till biblioteksservice, dvs ett skolbibliotek som är bemannat minst sex timmar i veckan eller är väl integrerat med ett folkbibliotek. (Skolbiblioteken 2002, Kulturen i siffror 2003:3, Kulturrådet)

FN:s barnkonvention, UNESCO och internationell forskning understryker skolbibliotekens roll när det gäller att främja läs- och skrivkunighet. Hur ska Sverige bli ett ledande kunskapssamhälle om hälften av eleverna inte har tillgång till ett skolbibliotek?

Att skolbibliotekens roll och betydelse gradvis sjunkit hänger ihop med hur synen på litteratur i skolan förändrats. Svenska var förr det viktigaste ämnet i skolan. Allmän läskunighet var ett centralt krav för de folkrörelser som växte sig starka under 1900-talet. Rösträttsrörelsen, folkhögskolerörelser och bildningsförbund etablerades och människors demokratiska delaktighet ökade. Forskning har visat att det var tillgången till utbildning och bildning som låg till grund för detta. Läskunigheten och tillgången till litteratur var avgörande. Men sedan 1960-talet har litteraturens roll försvagats i svensk skola, ämnet svenska har minskat i omfattning och betyget i litteratur har tagits bort. När kommuner tvingats till besparingar har skolbiblioteken drabbats hårt.

Nu vill vi med några enkla förslag återupprätta litteraturens och skolbibliotekets betydelse för elever i den svenska skolan.

För det första är skolbibliotek ett pedagogiskt verktyg som med sin professionella personal kan bidra till att uppfylla elevernas kunskapsmål. Det räcker inte att barn kan surfa fram information via Internet och mobiltelefon med hjälp av Google eller Wikipedia. Elever behöver lära sig sålla i informationsmyllret, men även få möjligheten att tränga in i ämnen på djupet. Skolbibliotekarien har kompetensen att ge eleverna rätt bok för att stimulera läslusten. Biblioteken med dess välutbildade bibliotekarier är en ofta outnyttjad pedagogisk resurs för elever från förskolan till gymnasiet. De kan hjälpa elever att utveckla ett källkritiskt förhållningssätt till det de läser, att kritiskt och självständigt pröva och värdera information. Att läsa mycket hjälper en människa att utveckla ett rikt språk. Läsningen och tillgången till böcker kan alltså bidra till att bli en motvikt till det bristfälliga ”sms-språket” som många barn utvecklar.

För det andra är tillgången till litteratur en rättvisefråga. Alla skolelever har rätt att tidigt i livet etablera en relation till litteraturen och det kollektiva minne som den erbjuder. Föräldrarnas läsvanor och hemmets litterära bestånd ska inte avgöra om en elev ska få möta och ta del av det litterära arvet. Det måste finnas böcker i skolan, tillsammans med personal som kan introducera böcker för varje ålder och vägleda eleven vidare in i litteraturens värld.

Skolbibliotek som är väl integrerade i skolan bidrar till att förverkliga idén om allas rätt till kunskap och möjlighet att utvecklas. Det är en viktig demokratifråga att ge alla elever tillgång till ett skolbibliotek.

För det tredje lönar det sig att investera i kunskap och bildning. Därför slår vi vakt om att uppvärdera skolbiblioteken. Det kan också visa sig vara en god satsning genom att skolbiblioteket får en roll att samordna skolans bokinköp och se till att skolans böcker används av så många elever som möjligt. Dessutom kan skolbibliotekarier bidra till skolans samlade kompetens och bistå i lärarnas planeringsprocesser.

För det fjärde är det dags att bryta barriären mellan kultur och utbildning. Skolbiblioteken kan utgöra ett kulturellt nav i skolan. Folkpartiet talar gärna om en politik för bildning och skolbiblioteket blir symbolen för detta. Vi har tidigare uppmärksammat behovet att alla elever får ta del av litteraturskatten, som vi menar ska finnas på varje skola. Men skolbiblioteken kan dessutom vara en mötesplats, en fristad för reflektion och eftertanke, fri från gruppsyck och stress. Skolbiblioteket är en självklar miljö där elever kan beredas möjlighet att se på konst, lyssna på poesi, möta en författare eller kanske ta del av en mindre teater- eller dansföreläsning. Skolbiblioteken ska vara en brygga mellan samhällets kulturliv och skolan.

Cecilia Wikström, riksdagsledamot, vice ordförande i kulturutskottet
Christer Nylander, riksdagsledamot, utbildningsutskottet

1. Inför krav på skolbibliotek i nya skollagen

Idag regleras barns rätt till skolbibliotek i Bibliotekslagen:

”Inom grundskolan och gymnasieskolan skall det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildning.” (Bibliotekslagen (SFS 1996:1596))

Vi menar att ”lämpligt fördelade skolbibliotek” är otillräckligt och missvisande. Vad dessa bibliotek är för något varierar mycket från skola till skola. Det kan vara allt från en skrubbe med några få böcker som skolans vaktmästare har nyckel till och som aldrig är öppet för eleverna, till ett väl fungerade bibliotek med ett stort utbud av böcker och med kompetent välutbildad personal. Skolbibliotek är en pedagogisk resurs som bidrar till att uppfylla en av skolans allra viktigaste mål: att lära alla elever läsa.

Elever i Sverige har rätt till ett skolbibliotek på papperet, men långt ifrån alla har det i praktiken. Enligt Svenska Biblioteksforeningen är det bara 53 procent av eleverna i grundskolan som har tillgång till ett skolbibliotek. Skolverket har konstaterat i en rapport att de flesta elever i Sverige går i en skola med ett skolbibliotek, men att många bibliotek inte är bemannade och att tillgängligheten därmed är bristfällig.

Både svensk och internationell forskning visar hur viktiga skolbiblioteken är för att väcka elevers läslust. Enligt en amerikansk studie, *School Libraries Work!*, får många elever bättre skolresultat när de har tillgång till ett skolbibliotek. I Texas nådde tio procent fler elever läsmål om de hade tillgång till skolbibliotek än om de inte hade det. I Florida får elever med bemannade skolbibliotek nio procent bättre resultat i skolan än de som inte har det. Skolbibliotek gör skillnad!

Även Skolverket menar att det finns ett samband mellan läsförmåga och tillgång till skolbibliotek. I det kunskapssamhälle där vi befinner oss är det därför skrämmande att se att det saknas bibliotek för nästan hälften av skolorna runt om i Sverige.

Regeringen har slagit fast att det är viktigt att barn läser och satsar därför 900 miljoner kronor på en så kallad läsa-skriva-räkna-garanti för att ingen elev ska behöva lämna grundskolan utan att kunna läsa, skriva och räkna.

Att elever ska ha tillgång till ett skolbibliotek bör därför slås fast och regleras i skollagen. Det är skollagen som reglerar skolans undervisning och verksamhet och därför bör den innehålla krav på tillgång till skolbibliotek och biblioteksservice för alla elever i svensk skola.

2. Skolbibliotek som del i inspektionen

Regeringen satsar på att förbättra skolinspektionen i Sverige. En ny myndighet inrättas och resurserna för en adekvat inspektion fördubblas. Regeringens utredare ställer upp principer för en bärande skolinspektion. Det handlar om att granska skolans kunskapsuppdrag, rektorns och lärarnas ansvar och verksamhetens kvalitet. En effektiv inspektion ska innebära både kvalitetssäkring och ökad jämlikhet. Regeringen har också tydligt slagit fast att satsning på basfärdigheterna läsning och skrivning är väsentliga inslag för att stärka skolan.

I framtida inspektioner bör man därför också undersöka hur väl skolor följer kravet på varje elevs rätt till skolbibliotek och biblioteksservice. En förbättrad skolinspektion skulle vara ett utmärkt redskap för att också säkra att skolorna lever upp till kravet på ett bra och tillgängligt bibliotek för eleverna.

3. Resurshöjning för skolbiblioteken

Att se till att fler elever får tillgång till skolbibliotek är inte detsamma som att inrätta en lokal i varje skola. Det behövs professionell personal – skolbibliotekarier - som gör litteraturen överskådlig och tillgänglig för eleverna. Regeringens läsa-skriva-räkna-satsning bör följas upp med en långsiktig investering för att lyfta skolbibliotekens roll i skolans undervisning. Denna satsning kan ses som en komplettering till det statliga bidraget för att stärka läsning och skrivning i de tidiga årskurserna. För att stärka läsningen bör en särskild resurshöjning komma skolorna till del under de närmaste åren. Detta anslag ska användas till att höja kvaliteten på skolbiblioteksservicen, förstärka bokbestånden och göra det möjligt för elever att få tillgång till ett bemannat skolbibliotek.

Vår kvalitetsatsning på skolbiblioteken ska stimulera den initiativkraft och vilja att förmedla litteratur som finns bland lärare på skolor runt om i landet. Det finns ingen färdig mall för hur en kommun eller skola ska utveckla skolbiblioteken. Det är viktigt att utgå från de lokala behoven. Grundläggande är att det finns professionella skolbibliotekarier, att ämneslärarna får utbildning om litteraturens betydelse och att det finns ett rikt bokbestånd. Växjö kommun är ett exempel på hur språkutvecklingen hos barn har prioriterats med bibliotekets hjälp. Där har man gett det lokala Skolbiblioteksforum i uppdrag att på skolor och förskolor initiera arbetssätt för att möta de elever som har svårt med svenska språket.

Nationella skolbiblioteksgruppen delade i år ut priset för bästa skolbibliotek till Skönadalsskolan i Kävlinge, där man arbetar aktivt med att nå ut till alla förskolor, håller öppet när skolan är öppen samt erbjuder teater och andra kulturevenemang.

För att skolbiblioteken ska bli framgångsrika krävs det stort och lustfyllt engagemang från skolans personal och ledning. Det är viktigt att skolbiblioteken blir en naturlig mötesplats för hela skolans personal. Det kan man uppnå genom att skapa en inspirerande och rogivande miljö och genom att placera även lärarnas facklitteratur i skolbiblioteket. Ett skolbibliotek ska ha högt i tak i alla hänseenden.

4. Lika villkor för fristående och kommunala skolor

Statistik tyder på att fristående skolor i lägre grad erbjuder skolbiblioteksservice till eleverna. 60 procent av de kommunala grundskolorna saknar bibliotek som är bemannat sex timmar eller mer, för de fristående grundskolorna är det 90 procent. Skillnaden är ännu tydligare på gymnasienivå. 16 procent av de kommunala gymnasieskolorna och hela 83 procent av de fristående gymnasieskolorna saknar skolbibliotek. Detta är inte acceptabelt.

En delförklaring till skillnaderna kan vara att stora skolor oftare har ett skolbibliotek än vad de små har. Många fristående skolor använder kommunala folkbibliotek för biblioteksservice. Detta är i grunden bra. Den typen av lösningar kan dock innebära att folkbiblioteket får svårt att upprätthålla kvaliteten gentemot andra kommuninvånare. Av detta skäl är det rimligt att se

över vilka möjligheter friskolor har för att finna andra lösningar än egna skolbibliotek, men som säkerställer elevernas tillgång till bibliotek. En möjlig lösning är en överenskommelse med det lokala folkbiblioteket.

Den landsomfattande friskolan Kunskapsskolan presenterade i fjol en kreativ lösning. Samtidigt som man lanserade en litteraturlista för skolans olika årskurser, invigde Kunskapsskolan en egen bokbuss, fylld med böcker som ska resa runt till Kunskapsskolans olika skolor och erbjuda böcker och bibliotekstjänster runt om i landet.